

הלכות תפלה סימן צו

צו שיימנע כל הטרדות כדי שייכון, ובו ב' סעיפים:

א (א) כשהוא מתפלל (ב) לא יאחז בידו (ג) תפלין (ד) ולא ספר מכתבי הקדש ולא (ז) [3] (ד) קערה מלאה ולא ספין (ה) ומעות וכפר, (ו) מפני שלבו עליהם שלא יפלו, ויטרד ותתבטל פונתו. ולולב בזמנו (ז) מתר לאחוז בידו, פינן שהאחיזה בידו היא מצנה אינו נטרד בשבילו: **ב** מתר לאחוז מחזור-תפלות בידו בשעה שמתפלל, הואיל ותופס לצרף תפלה עצמה לא (א) טריד, דומיא דלולב דמשום דלקחתו מצנה לא טריד: הגה ומפל מקום אם לא הנה בידו קדם שהתחיל (ח) לא יחזיר אחריו בתפלה לשלו, אלא אם כן הנה במקום מיחד שהוא מוכן, אז מתר לשלו אפלו בתוך התפלה כדי (ז) (ט) להתפלל מתוכו (הר"י פרק מי שמתח):

א ברכות כ"ג
ב תריסת הדין ורובנו
יפה

צו שלא יגהק וישלא יפהק בשעת התפלה, ובו ה' סעיפים:

א א"ל (ב) יגהק (מוציא מגופו לפיו נפיקה מתוך שבעו, רייטי"ר בלע"ז) ולא יפהק (פותח פיו להוציא רוח הפה). ואם צריך (א) לפהק מתוך אנס, יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו. (וזהר שלא יניח ידו על (ב) סנטרו בשעת התפלה, דהני דרך גפנת הרוח) (טור והר"י): **ב** באסור לו (א) לרק. ואם (ד) אי אפשר לו שלא לרק,

באר היטב

(ה) תפלין. ובדעבד א"ע לחוד ולהתפלל, ט"ז ופרי"ח דלא כפי"ח. ומה שנהגים שהש"ץ מחזיק בידו הס"ת בשבת ואומר יקום פהן וכי נ"ל כיון שפגנתו או להתפלל על לומדי-תורה ע"כ מחזיק הס"ת בידו והני כמו לולב בזמנו, ט"ז: (ג) קערה. דוקא הני שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו, אבל שאר דברים מתר לאחוז, רש"י ור"ן. והר"י כתב בשם י"מ דהני לאו דוקא אלא ארחת דמלתא נקט וה"ה שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לולב בלבד ע"ש. וכתב ט"ז, ומשעם זה נ"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שישלם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי פסיק ע"ז ולא יכון יפה עכ"ל: (א) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון מפני זה, מתר להגביהו כשיוסיס הברכה, ס"ח מ"א: (ז) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בסי' עג סי"ב דהאר"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הספר כדי שייכון מאד. ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח והנה הסדור פתוח לפניו להיות אנוני פקחות על מה שאומר הש"ץ, של"ה: (ב) יגהק. שמוציא רוח מפיו קריח הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הינו לחי התחתון. ומה שקצת חונים עושין כן, אינם מתכוננים לשם יגהק רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הנזמר אסור, ל"ח מ"א: (א) לרק, אפלו בתחנונים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל כעומר לפני הפלך⁽²⁾, מ"א:

שערי תשובה

פקחות לראות בספר לית לן בה, כן כתבו בשם ספר תוצאות-חיים ומטי"מ ו"ל וכן משמע לשון הזהר, ועין לקמן סי' צו ולקמן סי' צח. כתב מח"ב שיש מי שקמת כשמוכרים ה' בתוך התפלה נושאים עיניהם למעלה, ומור וקציצה כתב דלא צריך: [3] קערה. עבה"ט. ולעיל סי' עג כתב המג"א דהאר"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הספר כו, וכתב נח"ב בספר הפגנות כתב דפסוקי דזמנה יוצר אור הנה אומר מתוך הסדור אף תפלת י"ח הנה אומר בעינים סגורות. וכתב מח"ב שקל אחד ישער ומשעם זה נ"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שישלם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי פסיק ע"ז ולא יכון יפה עכ"ל: (א) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון מפני זה, מתר להגביהו כשיוסיס הברכה, ס"ח מ"א: (ז) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בסי' עג סי"ב דהאר"י ו"ל הנה מתפלל מתוך הספר כדי שייכון מאד. ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח והנה הסדור פתוח לפניו להיות אנוני פקחות על מה שאומר הש"ץ, של"ה: (ב) יגהק. שמוציא רוח מפיו קריח הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הינו לחי התחתון. ומה שקצת חונים עושין כן, אינם מתכוננים לשם יגהק רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הנזמר אסור, ל"ח מ"א: (א) לרק, אפלו בתחנונים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל כעומר לפני הפלך⁽²⁾, מ"א:

משנה בירורה

שערי אומריס⁽¹⁾ "כשם שמקדישים אותו בשמי מרום⁽¹⁹⁾ וכי":
א (א) כשהוא מתפלל. בפריימגדים כתב דהוא הדין בשעת קריאת שמעו⁽¹⁾ ופסוקי דזמנה: (ב) לא יאחזו וכי. ובדעבד (ג) אין צריך לחזר ולהתפלל, (ג) אם לא שיודע ששל-גיריזה לא כיון ב"אבות". ומתר הש"ץ להחזיק הספר-תורה⁽²⁾ בידו בשבת כשואמר "יקום פהן"⁽³⁾, דכיון שפגנתו או להתפלל על לומדי-תורה על-כן מחזיק הספר-תורה בידו ולא לשם שמירה, והני כמו לולב⁽⁴⁾

באר הגולה

סעיף כג. אף לפי מה שכתבו האחרונים בשם הזהר דצריך להצעים עיניו בשעת תפלה, נראה שהזהר הקדוש חולק בזה על תלמודא דידן, עין שם. ובתיי-אדם כלל כב דין יא משמע, דעקר האסור אף לפי הזהר הוא ודוקא כשמתפלל בעיניו הפתוחות אז בשאר דברים, אבל אם עיניו למטה כלפי ארץ ואין מכוון אז להספיל בדבר אחר, לכלי עלמא שרי ושהרי התיי-אדם שם כתב "מקדים עליו מלאך הפנות" והוא מזהר הקדוש, ולא פליגי כלל, ומפל מקום לתחלה נכון להמיר לעצם עיניו כדי שלא יספיל בדבר אחר:

בזמנו⁽⁵⁾, (ג) וכן מתר להחזיק בשעה שמברכים התדש⁽⁶⁾: (א) ולא ספר וכי. והוא הדין (ז) כל ספרים שלגנו: (ד) קערה מלאה. שלבו עליה שלא ישפף ממנה; ובספין, שלא יפל לארץ ויתקע ברגלו; ובמעות, שלא יתפור, (ח) ואף אם הם צרידין טריד שקמא יאבדו, אם לא שאוחזן באפון דליקא למחש שקמא יאבדו. וכתב בכרפיייוסף, דהוא הדין דאסור להושיב תינוק לפניו בשעת תפלה: (ה) ומעות וכפר וכי. ודוקא הני, שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו, (ו) אבל שארי דברים מתר לאחוז. ויש אומרים דהני לאו דוקא, אלא ארחת דמלתא נקט, והוא הדין שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה⁽⁸⁾, וכן הסכים הש"ז: (ז) מפני שלבו וכי. צריך עיון אם מתר לקח תפלין וספר-תורה בידו היכא דמתרגא מפני גנבים, דאפשר דהתיירו לו [פמ"ג]: (ז) מתר לאחוז וכי. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון, (ז) מתר להגביהו⁽⁹⁾ כשיוסיס הברכה שהוא עומד בה, (ח) ואי לאו הכי לא יפסיק, וכל-שפן שאין לקרין באצבע וכיוצא בשעת תפלה. אם התחיל להתפלל שמונה-עשרה ונתבלבל⁽¹⁰⁾, מתר לילך⁽¹¹⁾ למקום הידוע לזי⁽¹²⁾ לקח משם סדור⁽¹³⁾ [ח"א]: **ב** (ח) לא יחזיר אחריו. מפני שמטריד. וכתב ט"ז, והוא הדין דיש לזהר למי שמתפלל מתוך הסדור, שישלם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותו תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי פסיק על-גיריזה ולא יכון יפה; וכן כתב בכרפיייוסף שפן נוהגין רבים מאנשי מעשה כשרוצין לומר תפלה מתדשת כגון "עננו", או כגון "ותודיענו" כשחל יום-טוב במוציא-שבת: (ט) להתפלל מתוכו. ונמצא (ט) באחרונים, שאף בחזרת הש"ץ נכון הוא שיהיה הסדור פתוח לפניו, להיות אנוני פקחות על מה שאומר הש"ץ:

א (א) לפהק מתוך אנס. הוא הדין (ב) דבהגוף מתוך אנס ליכא אסורא⁽¹⁾, ומה דלא נקטו, אפשר משום (ג) דבו ליכא חייבא להניח ידו, שאין פתיחת פיו רב פליקו, וגם הוא לזמן מועט מאד, מה שאין כן כשהוק: (ב) סנטרו. הינו לחי התחתון. וחזנים העושים כן בשעת הנזמר (ג) מתר, לפי שאינם מתכוננים לגשות אלא להניעים את הקול, אבל שלא בשעת הנזמר אסור: **ב** (ג) לרק. (ד) וכל שאסור בתוך התפלה אסור אפלו בתחנונים שלאחר התפלה, (ה) דכל זמן שלא פסע הוי לה כעומר לפני המלך⁽²⁾: (ד) אי אפשר לו וכי. (ו) כגון ששצטער בזה ויהיה טריד בתפלתו⁽³⁾:

שער הציון

(ב) ט"ז ופרי חדש ושי"א, דלא כפי"ח: (ג) ט"ז, ונראה לי דבזה יחזר אף בזמנו שאם לא יאחזם לכוון: (ג) מחצית-השקל: (ד) הגר"א: (ה) מגן-אברהם עין שם: (ו) מגן-אברהם ופאמר-פרדכי: (ז) ספר חסידים ומגן-אברהם: (ח) פריימגדים: (ט) של"ה וכאר היטב: (ט) גמרא: (ז) כן מצדד הספר-מגדים והפאמר-פרדכי: (א) מגן-אברהם: (ב) מגן-אברהם: (ג) מגן-אברהם: (ד) מגן-אברהם: (ה) מגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם: (ז) מגן-אברהם: (ח) מגן-אברהם: (ט) מגן-אברהם:

הִלְכוֹת תַּפְּלָה סִימָן צו צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

ואחר הרקיקה ימתין כדי הלוף ד' אמות⁴, וכדלעיל בסימן צב סעיף ט'⁵.

4) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (סי' צב ס"ג), שהוא כדי שלא יראה כיורק על מה שיאמר אחר כך. והכף החיים (שם ס"ק מא) כתב שהוא מחשש שמא נשאר מעט רוק בפי.

5) כאן סתם כדבריו בביה"ל שם (ד"ה הרוקק). שאפילו רוק שנודמן לו באונס ואינו יכול לבולעו, צריך להמתין כדי הלוך ארבע אמות אחר הרקיקה עד שיתפלל, ושלא כדעת החיי אדם שהביא שם.

[משנ"ב ס"ק ה]

כגון כְּבִיד תַּחְתּוּן⁶.

6) ולירוק על הרצפה באופן שיבלע הרוק מיד בקרקע ולא יראה, כתב השו"ע הרב (סי'ב) שאף על פי כן לכתחילה צריך לרוק לתוך בגד.

[משנ"ב ס"ק ז]

שזורקו כְּבִיד לְאַחֲרָיו⁷.

7) ואחרי שיגמור את תפילת שמונה עשרה, כתב השלחן שלמה (סי'ב) שיראה לדרוס את הרוק ברגליו, וכמו שמבואר בשו"ע לקמן (סי' קנא ס"ז) שמפני כבוד בית הכנסת צריך לכסות את הרוק או לדורסו ברגליו.

[משנ"ב ס"ק ט]

על-כן אֲזַלְיָן בְּתַר יָמִין וְשְׂמָאל שֶׁל הָאָדָם⁸.

8) ובאיטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר [הנדפס בסוף מסכת ציצית ותפילין] אות כא) שמבואר בפמ"ג (א"א ס"ק ו) שהולכים לפי שמאל וימין שלו, וכן כתב הכף החיים (סי' טו), אך הוסיף הגר"ח קניבסקי שלפי הטעם שכתב המג"א (סי' ו) בשם שבלי הלקט שלימינו אסור ולשמאלו מותר משום שנאמר "ה' צלך על יד ימינך", אם כן גם באיטר הולכים לפי ימין ושמאל של העולם, וכמו שמוכח בביה"ל לקמן (סי' קג ס"ג ד"ה כשפוסע).

[משנ"ב ס"ק יא]

כְּבִידוֹ. וְאִם עָבַר וְנִטְלָה, יִשְׁפֹּשֶׁף יָדוֹ בְּכַתְלָה¹⁰.

9) וכן אם הכינה או שאר בעלי חיים כעת לא עוקצים אותו, אלא שנמצאים על בגדיו וחושש שיכנסו לפניו מבגדיו לעוקצו, והדבר מטרידו בתפילתו, כתב הכף החיים (סי' יח) שמותר לו לסלקם על ידי בגד.

10) ואף שצריך נטילה משום רוח רעה [כדלהלן ס"ק יב], ולרוח רעה הרי צריך דוקא מים [כמבואר בשו"ע לעיל סי' ד ס"ח ו-כב, ובמשנ"ב שם ס"ק לט, וכמו שמשמע במאמר מרדכי ס"ק ג], צריך לומר שבנגיעה בכינה יש גם משום נקיות, ולכן כשעומד בתפילתו ואין באפשרותו ליטול ידיו, הקלו להתפלל כשרוח רעה שורה על ידיו, ומה שמשפשוף ידיו הוא רק לנקיות [כדלעיל בשו"ע סי' ד סכ"ב].

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּהַנּוֹגֵעַ בְּכִנָּה צָרִיךְ לְטַל יָדָיו בְּמֵימַי¹¹.

11) ולענין נגיעה בפרעוש, כתב לעיל (סי' ד ס"ק מה) שאם נגע בו, אפשר שדי בנקיון בעלמא ואין צריך נטילת ידים.

[משנ"ב ס"ק יג]

אֶפְלוּ נָפַל רַבּוֹת¹².

12) וכן אם נתרשלו התפילין ואינן מהודקות, כתב הערוך השלחן (סי'י) שיכול לחזקן כמו בטלית, שאין ההפסק ניכר בזה כל כך.

[משנ"ב ס"ק יד]

הַעֲטִיפָה הַיּוֹי הַפְּסָק¹³.

13) ומשמע מדבריו לעיל (סי' ח ס"ק מ) שאדם אחר יכול לקחת את הטלית וליתנה על גבי ראשו וגופו של המתפלל.

[משנ"ב ס"ק יז]

דְּמִשׁוֹי שֶׁל אֲרָבְעָה קָבִין אִם הֵם עֲלִיו מְבֻטְלִים כְּנֶטְוִת¹⁴.

14) ושעור ארבעה קבין, כתב בספר בירור הלכה (כאן) שלדעת הגר"ח נאה הוא 5.5 ק"ג, ולדעת החו"א הוא 9.6 ליטר [במדה ולא במשקל].

סימן צח

צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה לוֹ כְּנָנָה בְּתַפְּלָתוֹ

[משנ"ב ס"ק א]

יֵךְ וְתַפְּלָל כְּפִשְׁטוֹ לְהִבִּין הַדְּבָרִים¹.

1) והוסיף הכף החיים (סי' ב) שגם צריך להיזהר בתיבות ובאותיות ובנקודות לאומרן בצורה מדויקת כתיקונן וצביון שלא יחסר מהן שום דבר.

[משנ"ב שם]

דְּאֵלֵי הַכְּנָנוֹת הַמְּבֻאָרִים כָּאֵן בְּשִׁלְחָן צָרוּךְ².

2) ובכוונה זו שצריך לכוון העומד בתפילה לפני ה', ביאר בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה) שאינו מדין כוונה, אלא הוא מעצם מעשה התפילה, ואם אינו רואה עצמו כך, הרי הוא בכלל 'מתעסק', ודבר זה מעכב בכל התפילה. מאידך, בגליונות החו"א (שם) כתב שכל אדם העומד להתפלל לעולם אינו בגדר 'מתעסק', שהרי יש בו ידיעה כזה שהוא עומד בתפילה לפני ה', אלא שאין ליבו ער לזה כל כך, ובדיעבד די בידיעה קלושה. והגר"ח אייערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' א אות ב) כתב שצריך עיון בענין המתפלל וליבו בל עמו, וטרוד במחשבתו ואינו מרגיש כלל שהשפתיים נעות והפה ממשיך בתפילה, כי לכאורה נראה שמתעסק גרוע יותר מחסרון כוונה במצוה, ויש לחושבו באותה שעה כאילו הגיע לשכרותו של לוט, הואיל ולא ידע כלל שהוא מדבר.

הִלְבוּת תַּפְּלָה סִימָן צו צח

קכט באר הגולה

ג שם פרוש רש"י
ד שם בחוספה
ה כבא מציעא ק"ה

מבליעו בכסותו בענין (ה) שלא יהא (ז) נראה. ואם הוא אסטיניס (פרוש, שאינו יכול לראות דבר מאוס) (ו) ואינו יכול להבליעו בכסותו, (ז) זורקו לאחוריו: ואם אי אפשר לזרוק לאחוריו זורקו (ה) לשמאלו אבל לא לימינו, (ח) וכל-שכן לפניו (ו) [ו] דאסור (הרי"ף פרק מי שמתו). והא דלקמן בריש סימן קכג שהופך פניו לצד שמאל תחלה שהוא זמין של הקדוש-ברוך-הוא, (ט) יש לומר דהשטעם פניו שמועלם לא ירדה השכינה למטה מצדקה, אספן אין השכינה כנגד המתפלל, ולפיכך חלקו כבוד לזמין דידה ברקיקה שהיא בשעת תפלה, אבל כשפוסע שלש פסיעות, האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו, (י) והוא כנגד השכינה, ולפיכך נותן שלום לשמאלו, שאז הוא כנגד זמינו של הקדוש-ברוך-הוא (כ"י בשם אביו): **ג יאם כנה עוקצתו, ימשמש בכגדיו להסירה שלא תתבטל פונתו, אבל לא יסירנה (יא) בידו:** הגה ודוקא בשעת התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל (י) כנה ולזרוקה בבית-הכנסת (י"א) [ועין לעיל (יב) סימן ד סעיף (ח): **ד יאם נשמש טליתו ממקומו (יג) יכול למשמש בו (ט) ולהחזירו, אבל אם נפל (יד) פלו (טו) אינו יכול לחזור ולהתעטף בו (טז) דהוי הפסק: ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל: ארבעה קבין, מניחם (יז) על-גבי קרקע ומתפלל:**

צח צריך שיהיה לו כנה בתפלתו, ובו ה' סעיפים:

א המתפלל צריך שיכונן (ב) בלבו (א) פרוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשב באלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המתחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוננתו זכה בתפלתו. ויחשב באלו* היה מדבר לפני מלך בשור ודם היה מסדר דבריו ומכונן בהם יפה לבל יפשל, קל-והמר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא שהוא חוקר כל המתחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכניז בתפלתם

א ברכות ל' ב סימן והטור

* צריך לומר: פי אלו, כן אינא בריא [מאמר]

שערי תשובה

בעצמו אם יכול לכוון יותר הספר או בע"פ וקנה יעשה עפ"י מדותיו, וכן מבאר שם במג"א והביאו בבח"ט שם. ומ"ש בט"ו שירשם תחלה, עין מ"ש לקמן סימן קיט בשם הפרי"י:*

[ו] דאסור. עב"ט דאם א"א כו' מתר. וכתב בשי"צ דמ"ש יש לו להקטין אח"כ כדי שיעור הלוח ד"א כמ"ש הטור בסי' צב בשם הירושלמי ע"ש, ועין בט"ו י"ד ס' קעט. וכתב בספר פרי"האקדמה: זקן שמושים בתי"עניו בתפלת י"ה, אם הם רפויים כחטמו שקרובים לפל בכריעות והשתחויות נכון להחמיר שיקשרם או יתדקם על-ידי חוט, והביאו בשלמי"צבור ע"ש:

ע"י כגד או די נקניין עפר, מ"א: (ט) ולהחזירו. אפלו נפל רבו, מ"א:

ג"פ פי פי ואח"כ ירק ג"פ, ולא ירק לגמרי רק בדרך נחת, והלשון

באר היטב

(ז) נראה. ודוקא בכגד התחתון אבל בכגד העליון כיון שהרק נראה אסור, תרי"ו ובמדינתנו שלובשין פציל"ס אף שהרק נראה מטר כיון שעשוי לכה, מ"א וע"ל ס"י צב ס"ק י"ד: (ס) לשמאלו. כב"י הקשה דקאן נותן מעלה לזמין האדם, ולקמן ברין ג' פסיעות חולק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא זמין דשכינה ע"ש. ותרצה אחרונים דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה וכמ"ש בענין התכבדו וכ"י ע"כ אזלינן בתר זמין ושמאל של האדם, משא"כ בג' פסיעות שהרי משתנה השכינה ע"כ אזלינן בתר זמין דשכינה: (י) דאסור. ואם א"א לו לרק אלא לפניו או לימינו והוא מצטער בתפלה ע"י שאינו יכול לרק, מתר לו לרק לפניו או לימינו, ב"ח נ"ע"ת: (י) כנה. (ב) בלבו. כתב בספר הגן: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר

משנה ברורה

ואחר הרקיקה ימתין כדי הלוח ד' אמות⁴, וכדלעיל בסימן צב סעיף (ט): (ה) שלא יהא נראה. כגון בכגד תחתון⁶, אבל בכגד עליון כיון שהרק נראה, אסור. ובמדינתנו שלובשין פאצילעס, אף שהרק נראה אפטר דמתר, דכיון שעשוי לכה אין בו משום מאוס, כן כתב המגן-אברהם, אבל (ו) שארי אחרונים פתבו שגם כנה צריך לכוון מקום הרק שלא יהא נראה: (ו) ואינו יכול וכו'. פרוש, (ח) שמאס לו להבליעו בכסותו, או שאינו יכול לשהותו בפיו עד שיבליענו, (ט) או שהוא כסות נאה, ואם נצרכנו שיבליענו בו יטרדנו גם-כן: (ז) זורקו לאחוריו. הינו (י) שהופך פניו לאחוריו או שזורקו בידו לאחוריו⁷, (יב) אבל לא לפני מעלה, שנהא כסופר: (ח) וכל-שכן לפניו. מפני שהמתפלל, שכינה לפניו. ומכל מקום (יג) אם אי אפשר לו לרק אלא לפניו או לימינו, והוא מצטער בתפלה על-ידי שאינו יכול לרק, מתר לו לרק לימינו ואפלו לפניו: (ט) יש לומר דהשטעם וכו'. והאחרונים תרצו בפשיטות, דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה, וכמו שפתבו בסימן ג' לענין "התכבדו מקבדים וכו'", על-כן אזלינן בתר זמין ושמאל של האדם⁸, מה שאין כן בסימן קכג דצ"ח בהשתחויה שמשתנה בסוף תפלתו להשכינה, על-כן אזלינן בתר זמין דשכינה: (י) והוא כנגד השכינה. רוצה לומר, (יג) שעל-פרתה כוננתו אז בעת השתחויה להשתחוות נגד השכינה שהיא למעלה מצדקה, כי הלא לא ירדה למטה: **ג (יא) בידו**. ואם עבר

א (א) פרוש המלות. (א) ואל זכון האדם בשמות ויחודים, רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים¹⁰ בכוננת הלב: אם לא מי שהוא בא בסוד ה' יודע לכונן בה בלבא ריעותא ודחילו, דאי לאו הכי, חס ושלום מקלקל כנה הרבה, עין מגן-אברהם בשם הוהר. ובתשובת רש"ל סימן צח כתב בארץ והעיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה, שהוא מתפלל פתניוק ב"וימו. ועין בפני-יהושע ריש פרק אין עומדין שקמת, דאלו הפונות המבארים כאן בשלחן-ערוך¹²

שער העיון

תרגום: 1 משקפים.

(1) עלתי-מיד ואלהיה רבה ומגן-אבורים: (2) הגר"י: (3) אלהיה רבה ומגן-אבורים: (4) כל-בו: (5) ב"ח רש"י: (6) לבוש: (7) אלהיה רבה ופרימגדים ומאמר-מרדכי וכן משמע מהג"א סימן ד סעיף יח אות כו ד"ה והנזע כנה וכו', ולא ככלושה והגר"י: (8) מגן-אברהם: (9) פשוט: (10) אלהיה רבה: (11) פרי תש: (12) הגר"י, ולמד מלעיל סוף סימן צו במגן-אברהם, עין שם: (13) מגן-אברהם ומגן-אבורים:

מילואים הלכות תפלה סימן צו המשך מעמוד 256

השדה ח"ג ברכות י, ב) שדוקא לענין רוק כתב כן, וכן מה שכתב המשני"ב לקמן (שם) היינו דוקא לענין להפסיק בדיבור שאינו נצרך, אבל אם סיים תפילתו ואינו יכול לפסוע כיון שיכנס לתוך ארבע אמות של מתפלל שאחריו, מותר לו לשבת אם הוא חוץ לארבע אמות של המתפלל שאחריו. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קב ס"ק כ נפקא מינה מדין זה.

[משנ"ב ס"ק ז]

קגון שייצטער קנה ויהיה קרוי בתפלתו¹³.

3) וביאר הערוך השלחן (ס"ג) שמדובר ברוק שאינו יכול לבולעו, ככיוון וניעו. וגם בצואת האף, כתבו השולחן שלמה (ס"ב) והערוך השלחן (שם) שהדין כן.

סימן צז

שלא יגהק וְשלא יפהק בשעת התפלה

[משנ"ב ס"ק א]

הוא הדין דגהוק מתוך אגס ליכא אסורא¹⁴.

1) ובשעת הפיהוק או הגיהוק, כתב המקור חיים (ס"א), שלא ימשיך לומר תיבות מהתפילה.

[משנ"ב ס"ק ג]

דכל זמן שלא פסע הוי לה קעומד לפני המלך¹⁵.

2) ואף שכבר אמר "הוי לרצון וכו'", כתב לקמן (סי' קכב ס"ק ה) שנחשב כעומד לפני המלך כל זמן שלא פסע. וביאר הגר"ח קניבסקי (שיח

הלכות תפלה סימן ק קא המשך מעמוד 260

להמתין עד שיוגיע השי"ך לברכת רצה, ומשם ואילך ישמע מהשי"ך. ואף שכתב בביה"ל לקמן (סי' רעא ס"ב ד"ה דאיתקש) שאין לחלק ברכה אחת ולצאת בה ידי חובה באופן שחציה באמירה וחציה בשמיעה, והרי שלש הברכות הראשונות או שלש האחרונות נחשבות כאחת, צריך לומר ששובר שלענין זה לא אומרים שנחשבות כאחת (זה השלחן לגר"ש דבליצקי ח"א סי' קצד).

[משנ"ב ס"ק ו]

יקולה לא ישמע¹⁴, וכל המשימע קולו בתפלתו¹⁵ הרי זה מקטגי אמונה¹⁶ וכו', יש לו לעשות פענן שכולל לכתוב¹⁷.

14) ומטעם זה הוכיח בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סוף סי' טו), שקול דיבור של אשה אינו נחשב לערוה אפילו אם דיבורה נעים, שאם לא כן אולי חנה התפללה בלחש כיון שעלי עמד בסמוך אליה, ולא רצתה שישמע את קולה.

15) ולומר באמצע התפילה תיבות 'מוריד הגשם' או 'עלה ויבוא' וכו' בקול, כדי להזכיר לציבור, כתב בביה"ל לקמן (סי' קיד ס"ב ד"ה אסור) שאף שהמג"א (שם ס"ק ב) כתב שהשי"ך יכריז בתוך תפילתו בלחש 'מוריד הגשם', אין נכון לעשות כן, ולא ביאר הטעם.

וכן החזו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כז, דעת נוטה תפלה תשובה קמו) הורה שלא יעשה כן, משום שאין זה דרך ארץ בתפילה, והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם) שמ"מ המנהג להקל בזה, וגם החזו"א לא אמר שהדבר אסור אלא שאינו דרך ארץ. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 20) שאף לדעת המג"א הני"ל היינו דוקא שהשי"ך או השמש יעשו כן, אבל לא שאחד מהמתפללים יאמר באמצע תפילתו בקול, משום שהוא דבר מבוזה לעשות כן בשעה שעומד לפני המלך בתפילה.

16) ואף שבגמרא בסוטה (לב, ב) מבואר טעם אחר, שתיקנו להתפלל בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה שמתוודים בתפילתם, תירץ המהרש"א (חידושי אגרות שם) שאם כולם היו מתפללים בקול לא היינו אומרים שהמגביה קולו הוא מקטני אמונה, ורק לאחר שתיקנו להתפלל בלחש בגלל עוברי עבירה, מי שמגביה קולו נקרא מקטני אמונה.

17) וציבור שאינם יודעים להתפלל בעצמם, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' ו) שיכולים לומר עם השי"ך מילה במילה, וכשיש לחוש שבלחש לא יאמרו או שלא יתרגלו להתפלל בעצמם, יכולים להתפלל בקול.

טז) שלאחר שאמר 'השם' של סיום הברכה אסור לו לחזור, אבל קודם לכן יכול לחזור, ואף שחזור לומר שם שמים.

8) ואם לא כיוון בברכת 'אבות' ועדיין לא התחיל את הברכה השניה, כתב הגר"ח קניבסקי (שיח השדה ח"ג ברכות יג, ב) בשם החזו"א שיכול לחשוב בליבו פירוש המילות של ברכת 'אבות', ונחשב שכיוון בה, אך כתב, שבמשנ"ב (ס"ק ד) וכן בביה"ל (ד"ה והאינדא) מבואר לא כן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סג ס"ק יד לענין קריאת שמע.

והוסיף הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכ-קכא), שלדעת החזו"א הני"ל גם אם נזכר שלא כיוון לאחר שכבר אמר 'ברוך אתה ה' ועדיין לא חתם 'מגן אברהם', לא יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור לומר את הברכה בכוונה, אלא יכון במחשבתו מראש הברכה.

[ביה"ל ד"ה המתפלל]

שלא יקא לבו פונה באמצע התפלה לךברים אחרים¹⁸, ונאפלו אם בעת שיאמר אחריו תפלות של התפלה יתור ויכתוב¹⁹.

9) ולהפסיק בברכת 'אבות' כדי לשמוע קדושה וכו', דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"א הע' יג) שמוותר.

10) וביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ה סי' ה אות א), שודאי מדובר שכשאמר את תיבות הברכה ידע מה שאומר, והיינו שהתחיל ברכת 'אבות' בכוונה, והפסיק באיזה הרעיון דברים, ואחר כך אמר 'אלוקי אברהם' בכוונה, ומי"מ צריך היה להיזהר בזה, כיון שליבו פנה לדברים אחרים.

[ביה"ל ד"ה והאינדא]

שיקנה עוד ברכות שגדאי לא יצא בקום¹¹ וכו', ונמתין על השי"ך¹² וכו', לברכת 'אגף גבור' יתחיל בעצמו¹³.

11) וישוב לזה כתבו הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' כז) והגר"ש אויערבך (שיח הלכה סי' קא אות ד), שצריך לומר שגם בלא כוונה אין זו ברכה לבטלה, שנקראת תפילה אלא שחסרה בה כוונה, ולכן גם כשאי אפשר לו לכוון בשום אופן, מי"מ כשהתפלל קיים מצוה, והוסיף הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב שם), שגם בספר בית אלקים להמב"ט כתב שיש מצוה בקריאת התיבות אף על פי שלא כיוון.

12) ושי"ך שלא כיוון ב'אבות' בתפילת לחש, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכב) שימשיך בתפילתו ולא יפסיק.

13) וכן כששכח 'עלה ויבוא' ועדיין לא סיים את התפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קכד ד"ה יכון, וכן בשעה"צ שם ס"ק מז) שיכול